

Posudek bakalářské práce

Josefa Kabele
na téma:

Formování charakteru v didaktických spisech Jana Amose Komenského

Praha 2016

Bakalářská práce Josefa Kabele v oboru „Teologie křesťanských tradic“ si klade za cíl „probádat oblast mravní výchovy v díle J. A. Komenského“ a zamyslet se nad aktualitou jeho koncepce výchovy k mravním hodnotám v kontextu dnešní praxe etické výchovy (s. 7). Motivací k tématu se autorovi staly jeho vlastní zkušenosti z pedagogické praxe, které jej přivedly k otázce, „zda české školství skutečně osobnosti mladých lidí formuje, nebo zda spíše jen informuje“ (s. 6). Autor práce postrádá v současném školství silnější důraz na formování osobnosti a vůbec promyšlení této problematiky. Jeho práce chce proto upozornit na potřebu pevného zakotvení v mravních hodnotách, které se ve svých důsledcích ukazuje jako ta nejlepší prevence sociálně-patologických jevů ve školství i ve společnosti. Inspiraci pro stanovení cílů, metod a principů mravního vzdělávání chce čerpat z didaktických spisů J. A. Komenského.

Práce je rozdělena na pět kapitol. V první kapitole (s. 8-15) se autor věnuje historicko-teologickým předpokladům Komenského díla a myšlení. Zde nejprve stručně pojednává o vzniku Jednoty bratrské a jejích klíčových teologických principech, poté v návaznosti na Patočku a J. Hábla představuje tři, resp. čtyři stádia vývoje Komenského myšlení a jeho ideové zdroje. Ve druhé, nejobsáhlejší kapitole (s. 15-29) autor na základě Komenského ústředních didaktických spisů (*Didaktika velká*, *Didaktika česká*) načrtává jeho pohled na vzdělávání, mravní výchovu a formování charakteru jedince, které mají klíčovou roli v úsilí o „nápravu věcí lidských“, nápravu celé společnosti. V této souvislosti autor blíže rozebírá Komenského didaktické zásady pro morální výchovu, mezi něž patří především učení se základním ctnostem (moudrosti, umírněnosti, statečnosti a spravedlnosti), ale i uplatňování kázně a trestů. Ve třetí kapitole (s. 30-34) se autor věnuje tématu hry jako vhodného nástroje pro formování charakteru a uvádí, jaká specifika hry spatřuje Komenský v jednotlivých věkových stupních a oblastech života (hra v předškolním věku, ve školním prostředí, školní divadlo). Čtvrtá kapitola (s. 35-38) se zaměřuje na základní principy mravní výchovy v rámci Komenského *Všeobecné porady o nápravě věcí lidských*, mezi něž patří všeobecná jednota, jednoduchost a dobrovolnost. V poslední, páté kapitole (s. 39-46) se autor věnuje místu etické výchovy v současném vzdělávacím systému.

Práce je opatřena úvodem (s. 6-7), závěrem (s. 47-48) a seznamem použité literatury (s. 49-51).

Stěžejní myšlenkou práce je poukaz na to, že v Komenského didaktické koncepci nacházíme „spojení všech tří základních oblastí vzdělávání, což je vědění, morálka a zbožnost“ (s. 47), a právě v tomto propojení lze spatřovat Komenského přínos pro formování charakteru. Zatímco prioritu současného školství spatřuje autor práce v úsilí „vytvářet silné, vzdělané, konkurence schopné jedince“, Komenský podle něj překládá alternativní koncept, v němž jde takřka o spásu člověka: „nestačí jen vědět, je třeba také chtít dobré a činit dobré, i když se nikdo nedívá“ (s. 48).

Autor přitom nikterak nezamlčuje, že východiska i cíle Komenského didaktiky jsou teologické povahy: „Teologickým základem Komenského didaktiky je tedy především to, aby člověk skrze vzdělání viděl Boha a našel smysl vlastní existence“. „Posledním cílem našeho

lidského života není podle Komenského nic v tomto životě, ale až v životě věčném.“ (s. 17) Dále autor ukazuje, že Komenský pojímá i samotný vzdělávací proces jako „tři stupně přípravy k věčnosti“, které pro člověka zahrnují úkoly: „sebe znát, ovládat a k Bohu obracet“ (s. 18n).

Vzápětí se však autor dostává na pole Komenského antropologie, která je s jeho teologií úzce provázána. Všimá si, že v Komenského koncepci hraje důležitou roli myšlenka přirozenosti, resp. harmonie člověka, soulad ctností a mravní řád jakožto Boží obrazy v člověku. Tato harmonie - navzdory svému narušení - zůstává v člověku pevně ukotvena a pro člověka je tedy také „přirozené se k ní navracet“ (s. 20). Dalo by se tedy říci, že náprava světa je tak u Komenského v podstatě návratem člověka k sobě samému. Nebo jinými slovy: Hledání mravních hodnot a touha po vědění představuje jiné označení pro to, o čem teologický jazyk hovoří jako o hledání Boha. Dosažení pravé lidskosti je dosažením Boha ve světě (přírodě) a v člověku. Tyto myšlenky ostatně korespondují s Komenského specifickým pohledem na zdroje poznání Boha, mezi něž nepatří jen Písmo, ale také svět a samotní lidé (srov. s. 28). Proto mezi hlavní didaktické důrazy Komenského patří důraz na pečlivé pozorování přírody, z něhož lze vyvodit všechny potřebné principy (s. 22).

Zajímavý je pokus o srovnání mezi současným oficiálním stanoviskem MŠMT ČR k cílům etické výchovy a představami Komenského. Autor si všimá, že v dokumentech MŠMT absentuje Komenského důraz na zbožnost a hodnoty s ní spojené, avšak některé důrazy spolu naopak rezonují (např. důraz na čtyři kardinální ctnosti, byť jinak pojmenované: např. službu druhým, umírněnost, spravedlnost). Zdařilé a inspirativní je také autorovo zamyšlení nad nástroji současné etické výchovy na základě projektu výchovy charakteru T. Lickonyho. - Co lze v této souvislosti postrádat, je však nějaký konkrétní příklad koncepce etické výchovy, užívaný v pedagogické praxi na českých školách, resp. vnucuje se otázka, jak vlastně vypadá etická výchova v českých školách a nakolik pracuje s formováním charakteru žáků, což by byl úkol pro sociologický průzkum. Autor se otázky praktické podoby předmětu „etická výchova“ dotýká jen velmi stručně na základě shrnutí P. Vacka, který hodnotí výchovu jako spíše dogmatickou, iracionální, nedostatečně vedoucí k vlastnímu kritickému hodnocení situací a zvažování důsledků jednání (s. 41n).

Jak celková struktura, tak postup výkladu a argumentace v jednotlivých kapitolách jsou přehledné, logické a dobře sledovatelné. Autor reflektuje metodiku své práce, pracuje s primární a sekundární literaturou z větší části české proveniencí, cituje podle standardů. V závěru shrnuje výtěžky své práce a poukazuje na aktuální význam Komenského propojení tří základních oblastí vzdělávání: vědění, morálky a zbožnosti (s. 47.) Také po jazykové a stylistické stránce je práce na dobré úrovni. Zaznamenala jsem pouze několik drobných pochybení v oblasti syntaxe (vynechané čárky např. na s. 25, druhý řádek shora a pozn. 39; s. 48 třetí řádek shora).

Souhrnně lze říci, že práce splňuje všechny nároky kladené na bakalářskou práci. Proto ji doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení písmenem A - výtečně.

Tabita Landová, Th.D.

V Praze dne 10.6.2016